

ПРИМЉЕНО: 11.09.2019

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: IУз-223/2018
09.09. 2019. године
Београд

Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
03	5-2320	/19	

НАРОДНА СКУПШТИНА

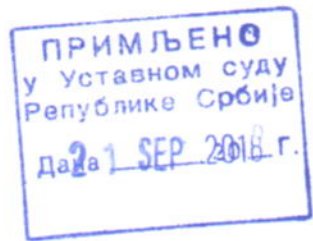
11000 БЕОГРАД
Трг Николе Пашића 13

Уставном суду поднета је иницијатива за покретање поступка за оцену уставности одредаба члана 23. Закона о пресађивању људских органа („Службени гласник РС“, број 57/18).

Сагласно одредби члана 33. став 2. Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13-Одлука УС, 40/15-др. закон и 103/15), достављамо вам иницијативу Српске радикалне странке, ради давања мишљења.

Потребно је да мишљење доставите у року од 60 дана од дана пријема овог дописа.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УСТАВНИ СУД
БЕОГРАД
ПРЕДСЕДНИК
Весна Илић Прелић

СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА
Земун, Магистратски Трг бр. 3
14. септембар 2018. године

УСТАВНОМ СУДУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД
ул. Немањина 26

ПРВИ УЧЕСНИК: Српска радикална странка, Земун Магистратски трг бр. 3. као подносилац иницијативе за оцену уставности (у даљем тексту: иницијатор) коју заступа др Војислав Шешељ, председник Српске радикалне странке,

ДРУГИ УЧЕСНИК: Народна скупштина Републике Србије, Београд Трг Николе Пашића бр. 13

ИНИЦИЈАТИВА за оцену уставности

члана 23. Закона о пресађивању људских органа („Сл. Гласник РС, бр. 57/2018 од 25. јула 2018.)

ОБАВЕЗНИ ЕЛЕМЕНТИ ИНИЦИЈАТИВЕ

Назив општег акта:

Закон о пресађивању људских органа који је Народна скупштина Републике Србије донела 24. јула 2018. године;

Назив и број службеног гласила у коме је општи акт објављен:

Закон је објављен у „Сл. Гласник РС, бр. 57/2018 од 25. јула 2018., а ступио је на снагу 2. августа 2018. године;

Ознаку одредбе општег акта чија уставност се оспорава:

Члан 23. Закона о пресађивању људских органа;

Одредбе Устава у односу на које се оспорава уставност општег акта:

Чланови 23. и 25. Устава Републике Србије;

Предлог, односно захтев како да се одлучи:

Прво:

Да Уставни суд на основу члана 45. тачка 1. Закона о Уставном суду донесе Решење о покретању поступка оцене уставности члана 23. Закона о пресађивању органа („Сл. Гласник РС, бр. 57/2018),

Друго:

Да Уставни суд на основу члана 45. тачка 1. Закона о Уставном суду донесе Одлуку којом ће да утврди да члан 23. Закона о пресађивању органа („Сл. Гласник РС, бр. 57/2018) није сагласан са члановима 23. и 25. Устава Републике Србије.

Подаци о подносиоцу иницијативе:

Српска радикална странка, Земун, Магистратски Трг бр. 3 коју заступа др Војислав Шешељ председник Српске радикалне странке.

РАЗЛОЗИ ОСПОРАВАЊА

Народна скупштина Републике Србије донела је 24. јула 2018. године Закон о пресађивању органа. Закон је ступио на снагу 2. августа 2018. године.

Чланом 23. Закона прописано је „Људски органи са умрлог лица могу се узети ради пресађивања уколико се пунолетни пословно способан давалац пре смрти томе није усмено или у писменом облику за живота противио, односно ако се томе у тренутку смрти није изричито успротивио родитељ, супружник, ванбрачни партнер или пунолетно дете умрлог.

Изузетно од става 1. овог члана, ако умрло лице нема сроднике из става 1. овог члана, људски органи са умрлог лица могу се узети ако се томе, у тренутку смрти, није изричито успротивио побочни сродник закључно са другим степеном сродства.

Координатор за даривање људских органа, односно члан координационог тима, дужан је да чланове породице умрлог лица из става 1. овог члана, након утврђене смрти, на одговарајући начин упозна са даљим поступањем, као и условима за даривање људских органа из става 1. овог члана.

Са умрлог малолетног лица, које је за живота било под родитељским старањем, дозвољено је узимање људских органа само на основу писменог пристанка оба родитеља, односно једног родитеља уколико је други родитељ умро или је непознат.

Са умрлог малолетног лица које је за живота било без родитељског старања, дозвољено је узимање људских органа само на основу сагласности етичког одбора здравствене установе који се образује у складу са законом којим се уређује здравствена заштита.

Са умрлог пунолетног лица коме је за живота на основу одлуке надлежног органа делимично или у потпуности одузета пословна способност, дозвољено је узимање људских органа само на основу сагласности етичког одбора здравствене установе који се образује у складу са законом којим се уређује здравствена заштица.

Са умрлог лица који није држављанин Републике Србије, односно нема стално настањење у Републици Србији, дозвољено је узимати људске органе на основу писменог пристанка супружника, односно ванбрачног партнера, родитеља, пунолетног брата, односно сестре или пунолетног детета умрлог лица.“

Сваки став овог члана споран је са аспекта Устава и гарантованих људских права.

Овај Закон, односно његов члан 23. у потпуности занемарује права зајемчена Уставом. Чланом 23. Устава Републике Србије прописано је: „Људско достојанство је неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите.

Свако има право на слободан развој личности, ако тиме не крши права других.“

Члан 25. Устава Републике Србије гарантује „Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.“

Чланом 23. Закона о пресађивању људских органа грубо су погажене одредбе чланова 23. и 25. Устава. Не може се законом наметнути нешто што је супротно Уставу. Донирање органа ради пресађивања могуће је само ако је то искључива воља донора. Не може се донором звати неко коме се органи узимају мимо његове воље, а то представљати као добровољан чин. Став 1. члана 23. Закона прописује да се органи узимају са умрлог лица уколико се лице пре смрти није томе успротивило, усмено или у писаној форми.

Поставља се питање ко је то лице коме је неко усмено саопштио да се противи пресађивању органа у случају мождане смрти. И ако јесте шта је гаранција да ће то лице и пренети такву информацију у критичном моменту. Ово је апсолутно неодрживо и доводи у питање правну сигурност.

С друге стране, немогуће је очекивати да ће се људи који не желе да им се узимају органи ради трансплатације масовно обраћати Управи за биомедицину. Из више разлога. Велики број становника Србије и не зна да им прети опасност да ће им бити трансплатирани органи у случају мождане смрти, а то заправо не желе. Чињеница је да су наши људи прилично неинформисани, а и информација о могућности да се успротиве узимању органа „стидљиво“ се појављивала у медијима, с очигледном намером да се обезбеди што већи број потенцијалних донора. Осим тога Србији још увек није покривена интернет мрежом, у многим местима мреже мобилне телефоније нису доступне, а постоје крајеви где нема ни фиксних телефона. Службени гласник ипак користе само они којима је то потребно ради посла којим се баве. Правници, пре свега. Како је онда могуће очекивати да ће људи из тих делова Србије бити у могућности да се изричито успротиве да им се органи користе за трансплатацију? А можда смрт свакако може да им се деси.

Нереално је очекивати да млади људи размишљају о смрти и да их уопште интересује трансплатација органа. Нажалост, млади људи се најчешће повређују у саобраћајним несрећама и као последица тих несрећа долазе у стање мождане смрти. Могуће је да би велики број њих био против донирања органа, да су евентуално о томе уопште размишљали.

Постоје људи који никада не би пристали да се њима трансплатира неки орган другог лица, али не би ни дозволили да се њихови органи некоме донирају. То су сви они који пристају на лечење, на операције, на сваку врсту медицинске помоћи, али мисле да треба да живе онолико колико им је Бог одредио, са органима са којима су рођени. Многи од њих не знају да могу Управи за биомедицину доставити изјаву да не желе да им се узимају органи ради пресађивања.

Сва та права гарантује Устав Републике Србије, али их крши члан 23. Закона о трансплатацији органа. Зато овај члан мора бити проглашен неуставним.

Питање мождане смрти је такође дискутабилно. Посебно међу лаицима за медицину. Човек у фази мождане смрти је још увек жив, уосталом органи и не могу да се узимају од лица која нису жива.

Узимање људских органа од умрлог лица због пресађивања другом лицу, како прописује члан 22. Закона о пресађивању људских органа, може се извршити искључиво после дијагностификовања и утврђивања смрти на основу медицинских критеријума. Смрт таквих лица по неуролошким критеријумима утврђује комисија од два доктора медицине! Интересантан је став 4. овог члана према којем „Медицинске критеријуме,

начин и услове за утврђивање смрти, као и састав и начин избора комисије прописује министар“. Ко би се усудио да одлуку о завршетку свог живота повери актуелном министру, с обзиром на бреме које он носи на свом имену, ко би имао поверења?! Или, шта ако неки будући минисатар здравља не буде лекар? То је свакако могуће.

Наравно, постоје људи који су спремни да прихвате да им два лекара дијагностификују и утврде мождану смрт. И ако желе, треба им то и омогућити. Зато смо уверени да није могуће прихватити одредбу која прописује да се то неће десити ономе ко се изричито супротстави, већ то треба омогућити ономе ко жели и то тако што ће такво лице унапред потписати изјаву своје воље и на тај начин добровољно постати донор органа.

Расправа о члану 22. Закона о пресађивању људских органа је превасходно за медицинску струку, али судије Уставног суда га свакако морају имати у виду код проглашења неуставним члана 23. овог закона.

Ставом 2. оспораваног члана 23. Закона о пресађивању људских органа прописано је да чланови породице могу да се успротиве узимању органа њиховог сродника у тренутку смрти. Тренутак смрти утврђује комисија од два члана по избору министра. Оспоравани члан не објашњава шта се дешава ако нико од законом прописаних сродника физички није присутан у здравственој установи где се прогласила смрт њиховог сродника. Тумачењем духа и циља Закона закључује се да би се од таквог лица узели органи ради пресађивања. Чланови породице могу се појавити у здравственој установи у току хирушког захвата или по његовом завршетку и њихова изричито противљење није могуће, а ситуација да се то деси је апсолутно могућа. Лице може доживети несрећу и ван места боравка, свог и чланова своје породице. За утврђивање мождане смрти није потребна ничија сагласност и за такву одлуку двочлане комисије не може дуго да се чека, за узимање органа ради пресађивања још мање. Злоупотреба овакве ситуације била би директно кршење чланова 23. и 25. Устава Републике Србије, а очигледно је да је злоупотреба могућа и веома вероватна.

Став 3. Закона у колизији је са ставом 2. Ставом 3. прописано је да је координатор за даровање људских органа дужан да чланове породице након утврђене смрти упозна са даљим поступком. Како након утврђене смрти, ако став 2. каже у тренутку смрти?! И како у ситуацији описаној у претходном пасусу?

Став 4. члана 23. регулише поступање са малолетним лицима без родитељског старања. Сагласност за узимање органа од малолетних лица даје етички одбор установе у којој је констатована мождана смрт алолетног лица. Занемарује се чињеница да свако малолетно лице има некога ко се стара о њему. Ако нема родитеље, има старатеље, хранитељске породице или у крајњем случају центар за социјални рад. Зашто се нико од њих не пита и како се у таквим тренуцима утврђују такве лињенице? Закон не даје одговор на то питање, али став 4. члана 23. Закона испуњава своју сврху јер омогућава узимање органа малолетних лица, фактички без питања и без ичије сагласности.

Слично је и са лицима којима је делимично или у потпуности одузета пословна способност. У ставу 5. члана 23. прописано је да се за узимање органа од оваквих лица врши уз сагласност етичког одбора. Чланови породице се не помињу. А мора постојати неко ко је у поступку одређен да се стара о лицу којем је делимично или у потпуности одузета пословна способност. То свакако није етички одбор здравствене установе у којој се констатује „смрт“ лица са делимично или у потпуности одузетом пословном способношћу.

Став 6. оспораваног члана прописује под којим условима се узимају органи страним држављанима. И каже да је то могуће само уз писмени пристанак чланова породице. То је најчешће немогуће обезбедити јер се странцима може десити смрт док су на пропутовању кроз Србију. И то без иког од чланова уже породице. Да ли ће координатор у овом случају поступати у складу са ставом 3. члана 23. Закона што му даје могућност да потребну сагласност прибави накнадно.

Велико је неповерење и страх становништва од примене овог закона. Не треба занемарити чињеницу да у Србији још увек нема помака у истрагама око несталих беба и сумњи да су нестајале баш у медицинским установама. А и без обзира на то, чланом 23 Закона крше се права која гарантују чланови 23. и 25. Устава Републике Србије.

Слично је и са чланом 24. где је у ставу 1. тачка 2. предвиђено да ће доктор медицине, пре узимања људских органа, проверити „услове пристанка, односно непостојање противљења из члана 23. овог закона“

Да ли је ово уопште могуће?! Од констатовања мождане смрти до узимања људских органа време је ограничено и доктор медицине мора да брине управо о томе и да организује узимање органа. Како ће тај доктор медицине установити „непостојање противљења“, ако је противљење усмено? Како ће утврдити ко су лица која треба да се изјасне о узимању органа? Ово је апсолутно непримењиво и непоуздано. Најгоре, управо ова одредба може бити извор корупције и злоупотребе.

Много једноставније, а што је најважније у складу са Уставом Републике Србије, би било да се свако жели добровољно пријави да жели да буде донор људских органа након евентуалне мождане смрти, да постоји регистар таквих лица и да се подаци добијају једним потезом на компјутеру.

Уколико Уставни суд донесе једино могућу одлуку да члан 23. Закона о пресађивању органа није сагласан са члановима 23. и 25. Устава Републике Србије, онда би у правно-техничкој редакцији Закона одредбе чланова 22. и 24. претрпеле одговарајуће измене.

Тачно је члан 23. предвиђа могућност да се сродници „умрлог“ лица могу непосредно после проглашења смрти њиховог сродника успротивити узимању органа. Нехумано је тражити од сродника у таквим тешким животним ситуацијама да се изјашњавају на те околности. Још важније, правно је неодрживо. Поставља се питање да ли су, на пример родитељи који изгубе дете, у стању потпуне урачунљивости у тим тренуцима. Да ли су у стању да чују и схвате питање? Посебно је спорно ако доктор медицине потврди да су родитељи, или други сродници означени у Закону дали усмени пристанак за узимање људских органа од њиховог сродника. Како се може гарантовати да су то заиста учинили? Или. Шта ако их тај доктор медицине обмане да је њихов сродник унапред дао усмену сагласност да се не противи узимању органа? На крају, да ли блиске сроднике неко уопште пита да ли се изричито супротставља узимању органа од њиховог сродника. Закон предвиђа да они могу да се успротиве, али нико у здравственој установи нема обавезу да им то тражи. Закон нема одговор ни на питање како се у тако ограниченом временском периоду утврђује степен сродства. Теоретски је могуће да се уместо члана породице умрлог лица појави лице чији члан породице чека на трансплатацију неког органа, да се лажно представи и саопшти да се не противи узимању органа са умрлог лица. Закон је оставио такву могућност којом би се на најгрубљи могући начин погазиле Уставом гарантована права и лица чији би се органи евентуално узели ради пресађивања другом лицу, али и права његових сродника. Идентификација сродника и утврђивање степена сродства у таквим тренуцима је

немогуће. Не може се очекивати да чланови породице када приме вест о трагичном случају, пре одласка у здравствену установу сврате у општину по извод из матичних књига да би доказали степен сродства са лицем за које се чека да се прогласи мртвим (да ли се чека?!), а само тако идентификовани би могли да се изричито успротиве узимању органа од њихових сродника.

Много је питања на која спорни члан 23. Закона не даје одговоре и истовремено доводе у сумњу и уставни основ и правичност овог члана.

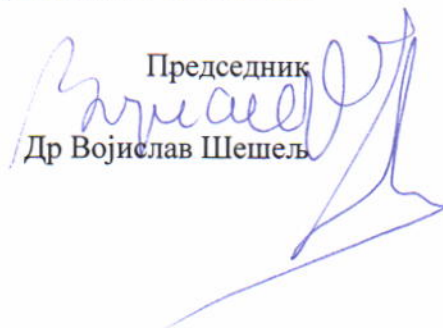
Очигледно је једино то да је Закон донет да би се обезбедио што већи број лица којима би се могли узети органи ради пресађивања и да би се обезбедио довољан број органа како би Србија била примљена у Борд Евротрансплата, како је обећао актуелни министар.

Обећања која дају представници власти који желе да уведу Србију у Европску унију не могу да обавезују Уставни суд Републике Србије јер Уставни суд није политички орган и једино о чему мора да води рачуна је поштовање Устава и заштита уставности и законитости.

Члан 23. Закона о пресађивању органа је атак на физички интегритет појединца и зато Уставни суд мора донети одлуку да тај члан није у сагласности са члановима 23. и 25. Устава Републике Србије.

У складу са наведеним чињеницама предлажемо да Уставни суд утврди да члан 23. Закона о пресађивању људских органа („Сл. Гласник РС, бр. 57/2018 од 25. јула 2018.) није у сагласности са члановима 23. и 25. Устава Републике Србије.

СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА

Председник

Др Војислав Шешелј